

LAUSUNTO

Helsinki, 8.9.2020

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Viite: HE 51/2020 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi väliaikaisesta epidemiakorvauksesta ja toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Takuusäätiö on kotitalouksien arjen raha-asioiden asiantuntija, joka auttaa ihmisiä ottamaan oman taloutensa haltuun. Se tarjoaa neuvontaa, pienlainaa hankintoihin, ratkaisun velkojen yhdistämiseen sekä välineitä raha-asioiden hallintaan. Lisäksi Takuusäätiö vaikuttaa lainsäädäntöön ja muihin rakenteisiin, jotta ne tukisivat ihmisten itsenäistä taloudellista selviytymistä, hallittua luotonkäyttöä ja ehkäisisivät syviin velkakierteisiin ajautumista. Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö ja toimii pääasiassa Veikkauksen tuella.

Takuusäätiö kannattaa tehtyä esitystä väliaikaisen epidemiakorvauksen myöntämisestä.

Myös esitetyt muutokset toimeentulotuesta annettuun lakiin ja ulosottokaareen ovat kannatettavia. Epidemiakorvauksen ei tule vähentää muita etuuksia tai lisätä ulosmittausta.

Epidemia ja siitä johtuneet rajoitustoimet aiheuttivat monelle kotitaloudelle lisäkustannuksia. Lapsiperheiden osalta menorakenne muuttui, kun päiväkotikiikarit ja koululaiset jäivät kotiin. Yksistään kaiken aterioinnin tapahtuminen kotona lisäsi arjen rahanmenoa. Ikäihmisille ja riskiryhmiin kuuluville lisäkuluja puolestaan toi asiointipalvelujen ostaminen tai liikkumisen kallistuminen. Menojen kasvu aiheutti toimeentulovaikeuksia erityisesti pienituloisille henkilöille ja lapsiperheille.

Takuusäätiön arvion mukaan korvaus on esityksessä kohdennettu sitä eniten tarvitseville oikeudenmukaisena pidettävin perustein. Korvauksen myöntäminen automaattisesti tietyillä kriteereillä ilman erillistä hakemista tai kuluselvityksen edellyttämistä kanavoisi sen suoraan ihmisille, jotka ovat joutuneet turvautumaan toimeentulotukeen rajoitustoimien aikana. Sillä on mahdollista auttaa heikossa asemassa olevia kotitalouksia, joiden mahdollisuudet hakea joustoja omaan taloustilanteeseensa esim. luottomarkkinoilta ovat käytännössä poistuneet.

Rajoitustoimet ovat kuitenkin voineet aiheuttaa maksu- ja toimeentulovaikeuksia myös muille ryhmille kuin toimeentulotuen saajille. Esimerkkinä yksityishenkilön velkajärjestelyssä olevat henkilöt, jotka eivät velkajärjestelyn aikana pääsääntöisesti ole oikeutettuja toimeentulotukeen. Heidän tulonsa on kuitenkin

voinut pienentyä ja viivästyä lomautusten ja työttömyyskorvausten maksatusten vuoksi, mistä syystä maksuohjelman noudattaminen on voinut joko vaarantua tai katketa. Velkajärjestelyn maksuohjelmaan tehtävät muutokset ovat tarkkaan säänneltyjä, eikä niitä ole kovin nopeaa tai yksinkertaista toteuttaa.

Takuusäätiö esimerkiksi lisäsi voimassa olevien takausasiakkaiden osalta joustoa sallimalla pidemmät lyhennysvapaat järjestelylainoihin. Näin järjestelyssä oleva asiakas pystyy jouston avulla pitämään taloutensa paremmin tasapainossa, esimerkiksi lomautuksen tai leikattujen työtuntien aiheuttaman tulonvähennyksen aikana.

Takuusäätiössä tehtävässä työssä näkyvät keväällä alkaneen COVID-19-epidemian seuraukset.

Takuusäätiö mahdollistaa luonnollisen henkilön ylivelkatilanteen korjaamisen vapaaehtoisella velkojen järjestelyllä myöntämällä takauksia pankista nostettavaan kohtuuhintaiseen ja -ehtoiseen järjestelylainaan. Takaushakemusten määrä on tammi-elokuussa 2020 kasvanut noin kolmanneksella viime vuoden hakemusmäärään verrattuna. Poikkeuksellinen hakemusmäärän kasvu nähtiin heinäkuussa, jolloin väliaikainen 10 prosentin korkokattolainsäätely astui voimaan. Hakemusten määrä lähes kolminkertaistui tavallisesti hiljaisen heinäkuun aiempien vuosien hakemuskäyttöihin verrattuna.

Myös Takuusäätiön neuvontapalveluissa (Velkalinja ja chat) on erityisesti elokuusta alkaen nousut yhteydenotoissa esille epidemian aiheuttamat talousvaikeudet. Epidemiatilanteen pitkittyminen aiheuttaa huolta toimeentulosta ja selviytymisestä. Takuusäätiö on neuvontapalveluissaan pystynyt aiempaa nopeampaan vasteaikaan ja siten palvelemaan entistä useampaa avuntarvitsijaa saatuaan STEA:n huhtikuussa julkistamasta ylimääräisestä avustushakemuskierrroksesta lisärahoitusta neuvontapalvelun tuottamiseen. Lisäavustuksen avulla olemme myös voineet kehittää henkilökuntamme osaamista ja kykenemme vastaamaan haasteellisiin asiakastilanteisiin entistä paremmin. Rahahuolet vaikuttavat monin tavoin ihmisen terveyteen, jaksamiseen, mielenterveyteen, ihmissuhteisiin ja työkykyyn.

Mitä epidemiasta voi aiheutua

Epidemiasta johtuvat lomautukset pitkittyessään tai johtaessaan työttömyyteen vaikuttavat suuresti kotitalouksien raha-asioihin ja kykyyn selviytyä maksuvelvoitteistaan. Pahimmillaan tulojen pienentyminen johtaa maksukyvyttömyyteen. Monen ihmisen talous on viritetty äärimilleen, eikä säästöjä ole kertynyt odottamattomia menonlisäyksiä tai tulonvähennyksiä varten. Maksuhäiriötilastot antavat kuvaa ylivelkaantuneiden lukumäärästä, mutta niiden ulkopuolella on Takuusäätiön arvion mukaan suuri määrä ihmisiä, jotka ovat sinitelleet ottamalla uutta luottoa vanhojen maksuun.

Suomen Pankin tuoreimman tilaston mukaan vakuudettomien kulutusluottojen kysyntä on palannut nopeasti poikkeusolojen aikaisen notkahduksen jälkeen tavanomaiselle tasolle. Heinäkuussa on luottoja nostettu toiseksi eniten koko tilastointihistorian aikana. Väliaikainen korkokatto on laskenut osan luottotuotteiden hintaa. Koska kyseessä on vain 2020 loppuun voimassa oleva säännös, luottojen korot voivat 2021 alusta nousta lähemmäs 20 prosenttia. Käytännössä koronnousu nostaa olennaisesti luoton hintaa. Takuusäätiön asiakkaiden velkaantumisselvitysten perusteella luoton kokonaishintaa ei kyetä hahmottamaan luotonottovaiheessa. Luottoajat ovat pitkiä, jotta kuukausierä saadaan mahdollisimman

pieneksi. Monelle tulee yllätyksenä, että monta ensimmäistä vuotta luotosta maksetaan pelkkiä korkoja ja kuluja ennen kuin varsinainen lainapääoma alkaa lyhentyä. Myös hätä säilyttää luottotiedot ja pärjätä velkojenmaksun kanssa itsenäisesti vaikuttaa harkintakykyyn ja päätöksentekoon.

Takuusäätiön luottojen vertailupalveluilta saamien tietojen mukaan luotonhakijoiden joukossa on heinäkuussa kasvanut räjähdysmäisesti yli 4 000 €/kk tienaaavien osuus, joten nyt nämä kotitaloudet käyttävät luottoa kotitaloutensa rahoittamiseen merkittävästi aiempaa enemmän. Lisäksi tiedossamme on, että alle 2 000 € tienaaavien kohdalla luottihakemukset hylätään yli 50 prosenttia todennäköisemmin kuin ennen heinäkuuta.

Osa kuluttajista on jäänyt luottomarkkinoiden ulkopuolelle. Takuusäätiön asiakaskunnan velkaantumisen perusteella normaalisti on helppoiten saatavilla kalliskorkoisia pikalainoja. Nyt nämä luotonantajat ovat kiristäneet luotonmyöntöpolitiikkaansa. Takuusäätiön arvion mukaan tämä voi johtaa siihen, että nekin, jotka olisivat selviytyneet väliaikaisista maksuvaikeuksistaan uuden luoton avulla, päätyvät isompiin talousvaikeuksiin. Osalla velkatilanne kriisiytyy nopeammin lainahanojen sulkeutuessa. Tämä kasvattaa maksuhäiriöisten määrää ja talous- ja velkaneuvontaa ja ratkaisuja tarjoavien tahojen palvelujen kysyntää. Uskomme, että Takuusäätiön takausten kysynnän kasvu on yksi merkki tästä. Myös kärjääoikeudesta haettavan yksityishenkilön velkajärjestelyn hakemusmäärät voidaan olettaa kasvavan.

Epidemian ja epävarmuuden pitkittyminen voi lisätä myös asumisongelmia. Erityisesti vuokra on iso säännöllinen menoero, jonka maksamatta jättämisellä saa nopeasti joustoa omaan talouteensa. Mutta se johtaa myös nopeasti häätöön ja lisää asunnottomuutta. Isännöintiliitto on jo nostanut esille asumistaitojen puutteita. Käynnissä olevassa asumistalousneuvonta -hankkeessa (ASTA) tavoitteena on ehkäistä puuttumisella ja neuvonnalla vuokra-asukkaiden talous- ja velkaongelmia, häätöjä ja asunnottomuutta.

Takuusäätiö pitää todennäköisenä, että epidemian haitalliset vaikutukset talouteen ja työllisyyteen jatkuvat vielä pitkälle ensi vuoteen. Tilanteen pitkittyminen kasaa ongelmia, joista osa tulee esille vasta viiveellä. Ihmiset pyrkivät ensi sijassa pärjäämään itsenäisesti ja tekevät omia ratkaisujaan. Osa niistä onnistuu, osa johtaa velkaongelmiin, joiden korjaaminen kestää lyhimilläänkin useita vuosia. Ne vuodet vähentävät ihmisen kykyä kuluttaa, mikä puolestaan vaikuttaa myös talouden elpymiseen.

Lisätietoja: lakimies Minna Backman, minna.backman@takuusaatio.fi, puhelin 040 526 3895

Takuusäätiö sr.

Juha Pantzar
toimitusjohtaja

Minna Backman
lakimies